

دەستووردانى دەرەكى لە كۆمەلگادا

چۆنەيتى راپۆرتکردنى ھەر شە و تۆقاندن لەلایەن حكومەتە بياننیه كانهوه

FACTSHEET / April 2023

afp.gov.au

پیشەكى

دەستووردانى دەرەكى نوێنەرایەتى ھەرشەيەكى جددى يە بۆ سەر گەلى ئۆسترالیا و سەرودى و ئاسایش و یەكپارچەیی دامەزراره نیشتماننیهكانمان. ھەرشەكانى دەستووردانى دەرەكى لە كەرتى كۆمەلگەى ئۆسترالیا سەروارد نیه و ھەروەھا لەلایەن يەك دەولەتى نەتەوییهوه ئەنجام نادریت. لایەنە دوژمنكارەكانى دەولەتى بيانى (ئەو و لاتانەى كە چالاكیى دوژمنكارانە دژی و لاتانى دیکە ئەنجام دەدەن) دەرەكەكان دروست دەكەن و بەدوایدا دەگەڕێن بۆ دەستووردان لە بێراردەرانى ئۆسترالیا لە ھەموو ئاستەكانى حكومەت و لە سەرانسەرى كۆمەلگە كەرتدا، لەوانە: دامەزراره دیموكراسیەكان؛ پەرودە و توێژنەوه؛ میدیا و پەيوەندییەكان؛ ژێرخانى گەرنگ؛ و گەرنگەر، كۆمەلگە ھەمەچەشنەكانى كولتورى و زمانەوانیەمانە (CALD).

دەستووردانى دەرەكى لە كۆمەلگادا

دەستووردانى بيانى لە كۆمەلگادا بە ھەرشە و تۆقاندن پێناسە دەكریت كە لەلایەن حكومەتە بياننیهكانەوه ئاراستە دەكریت، سەرپرشتى يان دارایی دەكریت و بەرەى كۆمەلگەكانى CALD دەكریتە ئامانج بە مەبەستى زیانگەياندن و كاریگەرى لەسەر شیوازی ژيانى فرە كولتورى ئۆسترالیا. حكومەتە بياننیهكان دەتوانن دەستووردان لە كۆمەلگەكاندا بکەن بۆ كۆمەلگە مەبەست:

- بۆ بێدەنگکردنى رەخنەكان لە سیاسەتى ناوخۆی و دەرەكى حكومەتە بياننیهكە
- بۆ چاودێریکردنى چالاكییهكانى (ئۆفلاين و ئۆنلاين) ئەندامانى گروپەكانى CALD
- بۆ بڵاوکردنەوى بۆچوون و سیاسەتەكانى حكومەتە بياننیهكە
- بۆ بەدەستپێنانى زانیارى بۆ بەرژەوێندى حكومەتە بياننیهكە
- بۆ ئەوەى كاریگەرى لەسەر بۆچوون و بۆچوونى دانیشتوانى فراوانتر ھەبێت.

دەستووردانى دەرەكى لە كۆمەلگادا رەنگە چەندین شیوەى ھەبێت

لەوانە:

- دەستدریژی يان ھەرشەى دەستدریژیکردن
- خاوە وەرگرتن
- رەفاندن، راگرتنى نایاسایى يان زەوتکردنى ئازادى
- شۆنكەوتن و چاودێرى فیزیكى يان ئەلیكترۆنى ئەمخواراو
- ناچارکردنى تەكلیك بە ھەرشەكەردن لە خێزانەكەى يان ھاوکارەكانى لە دەرەوى و لات بۆ ئەوەى ناچاریان بکات پابەند بێت
- ھەلمەتى زانیارى ئاراستى ئۆنلاين لە رێگەى سۆشیال میدیاوه بۆ بێناوبانگکردنى تەكلیك يان گروپێك

گەرنگى لەمەدايە كە دەستووردانى بيانى بەپێى یاسای تاوانەكانى ۱۹۹۵ (Cth) پێكەینن، چالاكییهكە دەبێت پەيوەست بێت بە حكومەتێكى بيانى يان بە بێكارەكانیانەوه. لە ھەلسەنگاندنى تاوانكاریدا، دەزگاکانى جێبەجێکردنى یاسا دەتوانن تاوانەكانى ویلايەت يان پارێزگاکانى ئۆسترالیا لەبەرچاو بگرن.

کێ دەکرێتە ئامانج؟

لەوانەییە حکومەتە بێانییەکان ئەمانە بکەنە ئامانج:

- هاوڕێیانی پێشوویان نێستە کە لە ئۆسترالیا نیشتهجێن
- چالاکی سیاسی و مافی مەروۇف
- نازاییان
- رۆژنامەنووسان
- ئەیارانی سیاسی
- کەمینە ئایینی یان ئەتەمبەییەکان.

چی بکەم بۆ یارمەتیدان؟

لە کاتی کێدا هەموو راپۆرتەکانی دەستووردانی بێانی لە کۆمەڵگادا و ئەمیکێ ناسکرای AFP دروست ناکەن، هەر راپۆرتێک یارمەتیدەرە بۆ دروستکردنی وێنەییەک لە پرسە سەر هەڵداو مەکان.

هەر نیگەرانییەک و/یان حالەتێکی دەستووردانی بێانی لە کۆمەڵگادا دەرئۆرت راپۆرت بکەرێت بۆ هێڵی گەرمی ئاسایشی نیشتمانی. (NSH)

- NSH ٢٤ کاتژمێر لە رۆژێکدا، ٧ رۆژ لە هەفتەییە کاردەکات و خالی ناوەندی پەيوەندییە بۆ راپۆرتکردنی نیگەرانییەکان سەبارەت بە ئەگەری دەستووردانی بێانی لە کۆمەڵگادا.
- بەرپۆمبەرانی NSH دەزانن چی بکەن لە زانیاریانە کە تۆ پێشکەشیان دەکەیت، و لە شوێنی گونجاو، دەگوازانەو بۆ جێبەجێکردنی یاسا و دەزگا ئەمەنییەکان بۆ هەڵسەنگاندن.
- بەرپۆمبەرانی NSH هەر پەيوەندییەک بە جددی و هەموو زانیاریەکان بە بەها وەردەگێڕێت.
- ئێمە دەزانن کە راپۆرتکردنی بابەتی نیگەرانییەکان دەتوانێت هەنگاوێکی گەورە بێت. ئێمە مافی تاییبەتمەندی تۆ بە جددی وەردەگێڕین. تکایە ئەگەر دەتەوێت ناوت ئەهێنیت بە بەرپۆمبەر مە بێ.
- بەهۆی هەستایاری زانیارییەکانەو، نامۆزگاری لەسەر ئەنجامی پەيوەندی یان ئێمەییەکیەت وەرنەگێڕێت.

لەوانەییە ئۆ زانیاریانە کە تۆ پێشکەشی دەکەیت ئەو پارچە و نیووە بێ کە پۆلیسی فیدرالی ئۆسترالی پێویستی پێیەتی بۆ یارمەتیدانی رێگریکردن لە دەستووردانی بێانی لە کۆمەڵگادا.

چەند رێگەییەک هەیە بۆ پەيوەندیکردن بە NSH:

- **پەيوەندی بکەن بە: 1800 123 400**
- لە دەرەوێ ئۆسترالیا: **(+61) 1300 123 401**
- بۆ بەکارهێنەرانی TTY (بەکارهێنەرانی کەم بێستن): **1800 234 889**
- ئەگەر پێویستت بە وەرگێرە، تکایە پەيوەندی بە خزمەتگوزاری وەرگێران و وەرگێرانەو بکە بە ژمارە تەلەفونی **131 450** و داوايان لێیکە پەيوەندی بە هێڵی گەرمی ئاسایشی نیشتمانی بکەن
- **کورتە نامە**
- تکایە زانیارییەکانتان لە رێگەی نامەی کورتەو بێژن بۆ ژمارە تەلەفونی: **0498 562 549**
- **نیمەیی**
- تکایە زانیارییەکانتان لە رێگەی ئیمەیلەو بێژن بۆ: hotline@nationalsecurity.gov.au
- **پۆست**
- تکایە زانیارییەکانتان پۆست بکەن بۆ:

National Security Hotline
Department of Home Affairs
PO Box 25
Belconnen ACT 2616

ڕیڤگاکانی تر بۆ راپۆرتکردن

- ھەر وھا دفتوانیت له ڕیڤگهی کۆمەڵیک ڕیڤگهی دیکمۆ له شوێنی گونجاودا نیگەرانییەکانت راپۆرت بکەیت.
- سەلامەتی ئەلیکترۆنی یارمەتی لابرەنی ناوڕۆکی ئونلاین دەدات کە بە شیوێکی جددی خراب بەکارھێنراون. دفتوانیت خراب بەکارھێنراونی جددی ئونلاین راپۆرت بکەیت بۆ کۆمیساری سەلامەتی ئەلیکترۆنی esafety.gov.au/report
- ئەگەر ھەستت بە ھەڕەشە یان نا سەلامەتی کرد بە ھەر شیوێک، دفتوانیت پەيوەندی بکەیت:
 - پۆلیس - لەسەر 000 بۆ ھەڕەشە دەستبەجی
 - پۆلیس - له 131444 بۆ نامادەبوونی پۆلیس له رووداو و نا مەترسیدارەکان بۆ سەر ژیان.
- دفتوانیت تاوانیک کۆمۆنۆئەلە ڕیڤگهی فۆرمی ئونلاین راپۆرتکردنی تاوانی کۆمۆنۆئەلە forms.afp.gov.au/online-forms/report-a-crime راپۆرت بکەیت بۆ AFP. بۆ زانیاری زیاتر لەسەر ئەوەی کە تاوانی کۆمۆنۆئەلە چی پێکدەھێنێت، تکیە سەیری afp.gov.au/contact-us/report-commonwealth-crime#What-is-a-Commonwealth-crime
- ھەر ئەندامێکی کۆمەڵگا دفتوانیت راپۆرتی گومانی سێخوری یان چالاکییەکانی دەستووردانی بیانی بکات بە قسەکردن راستەوخو لەگەڵ ئەندامێکی پۆلیسی فیدرالی ئۆسترالی (لەوانەش تیمی پەيوەندی کۆمەڵایەتی پۆلیسی فیدرالی ئۆسترالی).

چاوەروانی چی بکەم بە راپۆرتکردنی دەستووردانی بیانی له کۆمهڵگادا؟

- پۆلیسی فیدرالی ئۆسترالی ناتوانیت لێکۆڵنەوێت لە ھەموو راپۆرتیک بکات کە باس لە دەستووردانی بیانی له کۆمەڵگادا دەکات. ھەر پەيوەندییەک بۆ NSH یان راپۆرتی تاوان لەسەر بنەمای کەیس بە کەیس ھەڵدەسەنگێندرێت بۆ ئەوەی دیاری بکەیت کە ئایا ھەر تاوانیک تاوانکاری دەستنیشان کراوە یان نا. دەرئەنجامەکانی دروستکردنی راپۆرت بریتین لە:
- لەوانە ھیچ وەلامیک نەیت چونکە بابەتەکە ئاستیک یاسایی بۆ پۆلیس ناگرتەوێت بۆ ئەوەی ھەنگاو بنێت
- لەوانە پۆلیسی فیدرالی ئۆسترالی لێکۆڵنەوێت بکات
- لەوانە خزمەتگوزارییەکی تری پۆلیس یان دەزگایەکی حکومی مامەڵە لەگەڵ ئەو بابەتەدا بکات.
- بۆ ئەو تاوانەکانی کە لە دەرەوێ ئۆسترالییا روودەدەن، سنووردارکردنی دەسەلاتی دادوەری جێبەجێ دەکەیت.

جۆرەکانی ھەڕەشە

ئەگەر بە شیوێکی شەخسی ھەڕەشەت لێکرا

- ھەڕەشەکە بە تەواوی بەو شیوێکی کە پەيوەندی پێوە کراوە بنووسە یان تۆماری بکە.
- زۆرترین وردەکاری و سەفەر سەبارەت بەو کەسە تۆمار بکە کە ھەڕەشەکە کردووە (ناو، ڕەگەز، بالۆ، کیش، ڕەنگی قژ و چاوە، دەنگ، جل و بەرگ، یان ھەر تاییەتەمەندییەکی تری جیاکەرەو).
- ھەڕەشەکە بۆ پۆلیس راپۆرت بکە.

ئەگەر لە ڕیڤگهی تەلەفۆنەو ھەڕەشەت لێکرا

- ئەگەر دفتوانن نامازە بە کەسانی دیکە بکەن کە لە نزیکەوێ بۆ ئەوەی گوێبگرن و پۆلیس ناگادار بکەنەو.

- ئەگەر بتوانن ئیت پەموەندییەکی تۆمار بکە.
- ووشەکانی هەر شەخسەکە بە ووردی بنووسە.
- هەر زانیارییەک لە شاشەی ئەلیکترۆنی مۆبایلەکەوه کۆپی بکە.
- ئامادەبە بۆ گفتوگۆکردن لەسەر وردەکارییەکان لەگەڵ پۆلیس

ئەگەر لە ڕێگەی ئەلیکترۆنییەوه هەر شەخت لێکرا لەوانە لە ڕێگەی نامەی کورت، نامەی راستەوخۆ/تایبەت، سۆشیال میدیا یان ئیمەیل

- نامەکان مەسەرەوه.
- زانیارییەکانی نامەکه چاپ بکە، وێنە بگرە، وێنەی شاشە بگرە یان کۆپی بکە (هێلی بابەت، بەروار، کات، نێرەر و هتد). دانیابە لە بەرگرت یان وێنەی شاشەی ئەو نامانەی که بە شیومیەک دارپێژراون که کاتیی بن.
- دەستبەجی پۆلیس ئاگادار بکەرەوه که هەر شەخت پێگەیشتووه.
- هەموو بەلگە ئەلیکترۆنییەکان بپاریزن.

بۆ پاراستنی خۆت لەم جۆرە هەر شەخت، ئەم ئامۆژگاریانە جێبەجێ بکە:

- نامەی ئەلیکترۆنی یان هاوپیچ لە نێرەری ئەنەسراو مەسەرەوه
- لە سۆشیال میدیا لەگەڵ کەسانی ئەنەسراو یان ئەخوارا و پەموەندی مەکەن
- دانیابە که ڕیکخستەکانی ئاسایشت لەسەر ئامیزەکان/ئەکاوتەکان لەسەر بەرزترین ئاستی پاراستن دانراون
- تاوانبارانی ئەلیکترۆنی دەتوانن سازش لەسەر ئامیزە ئەلیکترۆنییەکانتان بکەن و زانیاری کەسی ئاشکرا بکەن
- دەستبەجی پەموەندی بە دامەزراوە داراییەکانتانەوه بکەن بۆ پاراستنی ئەکاوتەکانتان لە دزینی ناسنامە
- دەستەواژە تێپەر بوونی بەهێز بەکار بهێنە و هەمان دەستەواژە تێپەر بۆ چەند مۆبایلێک بەکار مەهێنە
- دانیابە لە نوێبوونی بەرنامەکانی دژە فایرۆس و دژە بەرنامە زیانبەخشەکان
- بێنی پۆلیست نوێکردنەوهی سیستم و نەرمەکاڵا جێبەجێ بکە
- رەسەنایەتی دوو فاکتەری جێبەجێ بکە
- بە بەردەوامی داتاكان پاشەكەوت بکە
- ئامیزە مۆبایلەکت پاریزراو بکە
- پەرە بە بیرکردنەوه و هۆشیاری Cyber Secure ی خۆت بە
- بۆ زانیاری زیاتر سەردانی مۆبایلێکی cyber.gov.au